

ВІДТВОРЕННЯ В ПЕРЕКЛАДІ АНГЛОМОВНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ЖАХІВ ЗАСОБІВ ОПИСУ ЕМОЦІЙ ГЕРОЇВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

У статті розглянуто проблему відтворення опису емоцій героїв у жанрі літератури жахів, що є одним із базових жанрово-композиційних ознак зазначеного жанру. Виокремлено елементи емоційного контексту та перекладацькі прийоми, якими користуються перекладачі в процесі відтворення емоційного контексту в художньому творі.

Ключові слова: *емотивність, переклад, література жахів, деталізація у описах емоцій.*

А. Рати ПЕРЕДАЧА СРЕДСТВ ОПИСАНИЯ ЭМОЦИЙ ГЕРОЕВ В АНГЛОЯЗЫЧНОЙ ЛИТЕРАТУРЕ УЖАСОВ НА УКРАИНСКИЙ ЯЗЫК

В статье рассмотрена проблема передачи описания эмоций героев в жанре литературы ужасов, что является собой один из базисных жанрово-композиционных признаков художественного текста. Выделены элементы эмоционального контекста и переводческие приемы, используемые переводчиками в процессе передачи эмоционального контекста в художественном произведении.

Ключевые слова: *эмотивность, перевод, литература ужасов, деталізація в описании эмоций.*

A. Rati RENDERING OF HEROES' FEELINGS IN ENGLISH HORROR STORIES INTO UKRAINIAN

The article deals with rendering of emotions in horror literature, which is considered to be one of the basic genre and structure peculiarities of a text.

Emotional context elements and translation techniques used by translators while translating emotions in horror literature have been figured out.

Key words: *emotions, translation, horror literature, detalization in emotions description.*

Однією з важливих текстових категорій прийнято вважати категорію емотивності тексту. Емотивність художнього тексту апелює до відчуттів та сфокусована на отриманні емоційної віддачі у читача, тим самим забезпечуючи більш глибоке розуміння змістово-фактуальної, концептуальної та підтекстової інформації. Варта уваги й естетична функція емотивності, яка прагматично впливає на читача, змушуючи його чи то переживати чи співчувати з героями.

Емоції ставали об'єктом дослідження у працях А. Вежбицької, В.Г. Гака, Дж. Лакоффа, Н.А. Красавського, В.В Леонтьєва, В.І. Шаховського, та ін. Як відомо, існує безліч підходів до тлумачення поняття емоцій, як і до будь-якого іншого лінгвістичного феномена. Однак, В.І. Шаховський вніс ясність та певні корективи у безліч наявних визначень та зазначив, що емотивний текст – це висловлювання в рамках одного або більше речень, що емоційно описує реальність, фактуальну інформацією і емоційну, з допомогою якнайменше одного емотивного засобу, що виражає певну емоцію» [2, с. 44].

У річищі сучасних філологічних розвідок, чільне місце посідає вивчення функціонування емотивності як жанрово-композиційної складової твору, однак феномен емотивності потребує подальшого вивчення, зокрема у перекладознавстві. Перекладознавчий погляд на проблему емотивності є особливо актуальним, адже сьогодні перекладознавчі студії тяжіють до розробки стратегій і тактик відтворення того чи того явища художнього тексту.

Мета цієї статті – виокремити засоби опису емоцій героїв в жанрі літератури жахів та дослідити їх перекладознавчий потенціал.

Аналіз фактологічного матеріалу дослідження, яким слугували твори англомовних письменників, що працюють в напрямку жанру літератури жахів, дав змогу виокремити базові ідеї, на які посилаються автори оригіналу вищезгаданого жанру у процесі творення емоцій героїв у творі, а саме:

- використання негативно-забарвленої лексики;
- використання гри контрастів під час опису емоцій;
- фокус автора оригіналу на таких ключових лексемах, як «очі», «кров» та «серце», які максимально допомагають створити атмосферу страху та описати негативні емоції.

Розглянемо, як приклади ілюструють вищезгадані тенденції та чи може бути звинувачений перекладач у деяких несанкціонованих вторгненнях в оригінал. Ось перший приклад:

I could not see any cause for it, for the howling of the wolves had ceased altogether. But just then the moon, sailing through the black clouds, appeared behind the jagged crest of a beetling, pine-clad rock, and by its light I saw around us a ring of wolves, with white teeth and lolling red tongues, with long, sinewy limbs and shaggy hair. They were a hundred times more terrible in the grim silence which held them than even when they howled. For myself, I felt a sort of paralysis of fear. It is only when a man feels himself face to face with such horrors that he can understand their true import [5]. Я ніяк не міг зрозуміти причини, оскільки завивання вовків припинилося; але цієї ж миті я при світлі місяця, що визирнув крізь темні хмари, побачив навкруги нас кільце вовків з білими зубами, висолопленими червоними язиками, довгими м'язистими лапами, вкритими грубою шерстю. Вони були в сто разів страшніші тепер, коли їх охопило жахливе мовчання, навіть страшніші ніж тоді, коли вили. Щодо мене, то я від страху не міг ворухнути ні рукою, ні ногою і втратив голос. Усю силу подібного страху людина може зрозуміти, тільки опинившись вічна-віч із таким жахом [1, с. 20].

Приклад з твору Б. Стокера «Дракула» ілюструє опис емоцій героя в той час, коли він опинився в кільці вовків. Автор оригіналу використовує

негативно-забарвлену лексику аби якомога точніше передати емоційний стан героя та сюжетне напруження текстової тканини. Прослідковується елімінація деяких частин уривку в ПТ, а саме “*behind the jagged crest of a beetling, pine-clad rock*”, що, на нашу думку, є необдуманим вторгненням перекладачем у оригінал, адже детальний опис емоцій автором оригіналу є умисним нагнітанням атмосфери страху, що є характерною особливістю жанру літератури жахів. Викликає перекладознавчий інтерес речення “*For myself, I felt a sort of paralysis of fear*”, що в ПТ відтворено: *Щодо мене, то я від страху не міг ворухнути ні рукою, ні ногою і втратив голос*. Очевидним видається описовий переклад з елементами деталізації. Автор оригіналу спираючись на контекст, а не на максимальну ясність конкретно взятої лексичної одиниці передає емоцію героя, де підтекстово розкриває її в підсвідомості читача. Перекладач, в свою чергу, втрачає «компактний» англійський оригінал і розкриває реципієнту деталізований зміст фрази, закладеної автором оригіналу у твір. Експліцитність перекладу емоцій українською є типовою перекладацькою тактикою у зв’язку з тяжінням української мови до максимального роз’яснення будь-яких явищ, уникнення недомовок.

Далі по тексту:

The sight seemed to paralyze me, and the shovel turned in my hand and glanced from the face, merely making a deep gash above the forehead. The shovel fell from my hand across the box, and as I pulled it away the flange of the blade caught the edge of the lid which fell over again, and hid the horrid thing from my sight. The last glimpse I had was of the bloated face, blood-stained and fixed with a grin of malice which would have held its own in the nethermost hell [5]. Їх погляд паралізував мене; моя рука здригнулася, і лопата, ковзнувши повз нього, встромилася в дерево біля лоба. Коли я спробував висмикнути її, держак зачепив кришку, вона впала на місце. Останнє, що я побачив, було набрякле кров’ю обличчя, перекивлене гримасою ненависті до всього живого, яке палало пекельним полум’ям [1, с. 60].

Наступний приклад демонструє опис емоцій героя та викликає перекладознавчий інтерес у порівнянні з попереднім. Автор оригіналу ідентично до попереднього уривку використовує лексему “to paralyze”, яку перекладач відтворює лексемою «паралізував», створюючи відносну кореляцію. Попередній приклад відтворення лексеми “to paralyze” ілюстрував описовий переклад з елементами деталізації, тоді як цей приклад демонструє «компактний» переклад. Ми, в свою чергу, погоджуємось з перекладачем у виборі перекладацької тактики, адже в наступних реченнях уривка надається інформація стосовно тих частин тіла, яких герой не відчував під впливом напружених емоцій. Соматична лексика використана автором оригіналу, що має негативне забарвлення деталізовано описує емоції героя в момент, коли він побачив набрякле кров’ю обличчя. Усі елементи опису емоцій героїв в ПТ відтворені адекватно.

Розглянемо наступний приклад опису емоцій героя з твору М. Шеллі «Франкенштейн, або Сучасний Прометей»:

Nothing is more painful to the human mind, than, after the feelings have been worked up by a quick succession of events, the dead calmness of inaction and certainty which follows, and deprives the soul both of hope and fear. Justine died; she rested; and I was alive. The blood flowed freely in my veins, but a weight of despair and remorse pressed on my heart, which nothing could remove. Sleep fled from my eyes; I wandered like an evil spirit, for I had committed deeds of mischief beyond description horrible, and more, much more (I persuaded myself), was yet behind. Yet my heart overflowed with kindness, and the love of virtue. I had begun life with benevolent intentions, and thirsted for the moment when I should put them in practice, and make myself useful to my fellow-beings. Now all was blasted: instead of that serenity of conscience, which allowed me to look back upon the past with self satisfaction, and from thence to gather promise of new hopes, I was seized by remorse and the sense of guilt, which hurried me away to a hell of intense tortures, such as no language can describe [4]. Ніщо так не обтяжує на, як після бурхливих страшних подій мертвий спокій бездіяльності – та ясність,

де вже немає місця ні страху, ні надії. Жустіна знайшла вічний спокій; а я жив. Кров вільно струмувала в моїх жилах, але серце давила туга й каяття, яких ніщо не могло полегшити. Сон тікав від мене, я блукав, наче злий дух, бо справді вчинив нечувані злочинства, і ще більше, набагато більше випадало мені попереду. А тим часом душа моя була сповнена любові і прагнення до добра. Я вступив у життя з високими помислами, я прагнув їх здійснити і давати користь ближнім. Тепер усе зруйнувалося; втративши чисту совість, що дозволяла мені вдоволено озиратися на минуле і з надією дивитися вперед, я поринув у пекельні страждання. [3, с. 418-419].

Текст оригіналу розкриває реципієнту подвійну природу емоцій героя. Розчарованість у тому, з якими благими та добрими помислами людина іде у світ, а в результаті на які жорстокі та неприємні почуття вони перетворюються проходить центральною лінією через вищезгаданий уривок. Використання автором негативно-забарвленої лексики, а також метафор та порівнянь, на кшталт “*sleep fled from my eyes*” та “*I wandered like an evil spirit*”, що додають текстовій тканині більше емоції страху та сюжетного напруження, а також позитивно-забарвленої лексики “*Yet my heart overflowed with kindness, and the love of virtue*” автор творить емоцію героя базуючись на контрастній грі. Використання автором соматичної лексики та лексики на позначення такого органу тіла як серця, а також на позначення крові, яка струмувала в жилах героя автор створює максимально прийнятний контекст для того, аби викликати у реципієнта подібного роду емоції, що диктується досліджуваним жанром. Усі елементи опису емоцій героя в ПТ відтворені адекватно.

Трохи далі по тексті:

I entered the room where the corpse lay, and was led up to the coffin. How can I describe my sensations on beholding it? I feel yet parched with horror, nor can I reflect on that terrible moment without shuddering and agony. The examination, the presence of the magistrate and witnesses, passed like a dream from my memory, when I saw the lifeless form of Henry Clerval stretched before

me. I gasped for breath; and, throwing myself on the body [4]. Одначе якими словами описати мої почуття, коли я підійшов до загиблого? У мене губи пересохли від жаху, волосся стало дибки, бо я побачив – о страшна мить! – безживне тіло Анрі Клерваля. Горло мені перехопив спазм; упавши на тіло.....[3, с. 485]

Приклад ілюструє опис емоцій героя власне самим героєм. Розмова героя з читачем та опис із власних уст готує реципієнта до неочікуваних подій. Герой задає собі риторичне питання стосовно того, що він відчував на яке потім дає повну відповідь. Цікавим в перекладознавчому аспекті видається наступне речення: *I feel yet parched with horror, nor can I reflect on that terrible moment without shuddering and agony*, що в ПТ відтворено: *У мене губи пересохли від жаху, волосся стало дибки*. Очевидною видається конкретизація з боку перекладача, адже ані про губи, ані про волосся в тексті оригіналу мова не йшла. На нашу думку, це є недалекоглядне рішення, оскільки такого роду деталізація емоції призводить до перекладацьких покручів, викривлення змісту першоджерела та внесення своїх корективів в авторів задум, що в свою чергу порушує жанрово-композиційну єдність твору.

Розглянемо наступний приклад, що ілюструє опис емоцій героїв:

I had been calm during the day; but so soon as night obscured the shapes of objects, a thousand fears arose in my mind. I was anxious and watchful, while my right hand grasped a pistol which was hidden in my bosom; every sound terrified me; but I resolved that I would sell my life dearly, and not shrink from the conflict until my own life, or that of my adversary, was extinguished [4]. Весь день я спокійний; проте як тільки обриси предметів розчинилися в мороці, мою душу охопив страх. Я був схвильований і насторожений; правою рукою я намацував пістолет за пазухою; кожен звук лякав мене; але я вирішив дорого продати своє життя і не ухилятися від боротьби. [3, с. 498]

Перший приклад ілюструє емоції героя з допомогою негативно-забарвленої лексики, частково на грі контрастів. Використання автором на

початку уривку лексеми “I had been calm”, яка відразу ж в кінці речення замінюється словосполученням “a thousand fears arose in my mind” створює гострий емоційний контраст у описі емоцій героя, що передбачено жанром літератури жахів та є невід’ємною складовою композиційної суцільності твору. Усі елементи опису емоцій героїв в ПТ відтворені адекватно.

Отже, розглянувши таку текстову категорію як емотивність у перекладацькій площині, доходимо висновку, що під час відтворення емоційного контексту жанру літератури жахів, нами було виокремлено такі основні перекладацькі прийоми: елімінація, кореляція, інтенсифікація.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у пошуку та розробці перекладацьких стратегій та тактик у відтворенні інших жанрово-композиційних елементів жанру літератури жахів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Стокер Б. Граф Дракула / Пер. І.Л. Базилянської. Х.: ВД «ШКОЛА», 2009.– 528 с.
2. Шаховский В.И. Категоризация эмоций в лексико-семантической системе языка / В.И. Шаховский. – Воронеж.: Изд-во Воронежского ун-та, 1987. – 192 с.
3. Шеллі М. Франкенштейн, або Сучасний Прометей / Пер. І.Л. Базилянської. Х.: ВД «ШКОЛА», 2009. – 528 с.
4. Shelly M. Frankenstein or the Modern Prometheus – access mode to the resource: <http://www.literature.org/authors/shelley-mary/frankenstein/>
5. Stocker B. Dracula – access mode to the resource: <http://www.literature.org/authors/stoker-bram/dracula/>